

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Онкович Ганни Володимирівни
на дисертацію МАРЧЕНКО ГАЛИНИ ВІТАЛІЇВНИ «РОЗВИТОК
МЕДІАОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ (90-ТІ РОКИ ХХ СТ. –
ПОЧАТОК ХХІ СТ.)»

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
*Житомирський державний університет імені
Івана Франка, Житомир, 2023*

Ступінь актуальності обраної теми дослідження. Інтеграція України до європейської спільноти передбачає реформування вищої школи, модернізацію професійної підготовки майбутніх фахівців. Актуальність проблеми дослідження обумовлена швидкими темпами розвитку сучасного інформаційного суспільства, появою та широким розповсюдженням глобальної мережі Інтернет як основного джерела інформації, а також глобалізаційними процесами у світі, що призводять до змін у функціонуванні традиційних і нових медіа. Наслідок цих процесів – модернізація системи освіти в Україні (зокрема, початкового та вищого рівнів освіти), виникнення нових професійних вимог до майбутніх учителів початкової школи. Такі зміни передбачають розширення діапазону надання освітніх послуг у педагогічних закладах вищої освіти через упровадження окремої навчальної дисципліни/курсу з медіаосвіти або інтеграції елементів медіаосвіти в чинні навчальні предмети завдяки їхньому оновленню та вдосконаленню.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Наукові положення і висновки, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Належний рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечено: вивчення й узагальнення документальних, наукових, нормативних, методичних джерел дають підстави стверджувати, що проблема розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в Україні не була предметом окремого історико-педагогічного дослідження. Водночас систематизація відповідного досвіду протягом 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. може стати конструктивним джерелом його творчого використання в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Актуальність, соціальна значущість порушеної проблеми, її недостатнє теоретичне висвітлення, необхідність вирішення окреслених суперечностей зумовили вибір теми дослідження: «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів

початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст.– початок ХХІ ст.)». Дослідниця професійно вирішила низку наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, використала широку джерельну бази за темою дисертації відповідно предметної спрямованості дисертаційного дослідження в паспорті наукової спеціальності.

Для досягнення мети та розв'язання визначених дослідницьких завдань дослідницею використано комплекс взаємодоповнювальних методів: теоретичних (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), . метод контент-аналізу історико-ретроспективний та історико-хронологічний методи – для дослідження історико-педагогічної, історичної джерельної бази щодо проблеми дослідження та виокремлення етапів розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.); метод наукової екстраполяції – для виявлення перспектив використання прогресивних ідей історико-педагогічного досвіду розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи досліджуваного періоду, а також емпіричні методи (спостереження, тестування, констатувальний експеримент) – для визначення рівня розвитку медіаграмотності майбутніх учителів початкової школи; методи математичної статистики – для здійснення кількісного аналізу отриманих показників оцінювання проблеми дослідження.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період із 90-х років ХХ ст. до початку ХХІ століття. Нижня межа –90-ті роки ХХ століття – зумовлена зародженням медіаосвіти як специфічного напрямку в педагогічній науці України, що відзначено в Законі України «Про інформацію» (1992 р.). Верхня межа – початок ХХІ століття – обґрунтовано реалізацією Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (нової редакції) Національною академією педагогічних наук України у 2016 р.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягають у тому, що:

– уперше на основі наукового аналізу джерельної бази досліджуваної проблеми здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз особливостей становлення й розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України; обґрунтовано періодизацію розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття; узагальнено основні події з історії розвитку медіаосвіти в 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття; виокремлено та схарактеризовано тенденції розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.), визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та креативний), показники та подано характеристику рівнів розвитку медіаграмотності майбутніх учителів початкової школи (базовий, конструктивний та креативний);

– удосконалено історико-педагогічні знання щодо особливостей розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкових класів в університетах

України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.), уточнено поняття «розвиток», «медіаосвіта», «майбутній учитель початкової школи», «медіаосвіта майбутнього учителя початкової школи», «професійна підготовка», «медіаграмотність» тощо;

– подальшого розвитку набули наукові знання про тенденції розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України в процесі професійної підготовки.

Вважаємо за доцільне підтвердити новизну наукових результатів дисертаційного дослідження, здійсненого Г. В. Марченко.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення і висновки дисертації висвітлено у 16 публікаціях (14 одноосібних), із яких 7 статей (1 – у співавторстві) у вітчизняних фахових виданнях, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави (Польща), 8 – у збірниках праць та матеріалів наукових конференцій. Кількість публікацій, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Зазначені публікації сповна висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Основні теоретико-методологічні положення і результати проведеного дисертаційного дослідження було представлено й обговорено на наукових конференціях різних рівнів у багатьох регіонах.

Практичне значення дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані в ньому положення можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи, написання монографій і статей, наукових праць з історії педагогіки, історії розвитку медіаосвіти в Україні. Окрім того, отримані результати дослідження зможуть застосувати викладачі закладів вищої освіти у процесі розроблення спецкурсів із проблем розвитку медіаосвіти та медіакомпетентності, а також під час написання підручників, розроблення лекційних курсів, методичних матеріалів; у системі післядипломної освіти та вчителями закладів загальної середньої освіти під час організації освітнього процесу в початковій школі.

Теоретичне значення дисертаційної роботи. Теоретичні положення й основні результати дослідження було оприлюднено на науково-практичних конференціях: міжнародних: «Науково-педагогічні школи: проблеми, здобутки та перспективи розвитку» (Житомир, 2018, очна), «Актуальні проблеми в системі вищої освіти: теоретико-методологічні і прикладні аспекти» (Бар, 2019, заочна), «Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні» (Житомир, 2019, очна), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2019, заочна), «Теоретичні і методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах освітніх змін» (Бар, 2020, заочна), «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (Київ, 2020,

заочна), «Соціально-психологічні проблеми суспільства» (Київ, 2021, заочна), «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців до інноваційної діяльності» (Житомир, 2021, очна), «Актуальні проблеми збереження національної ідентичності освітньої системи України в контексті євроінтеграційних процесів» (Бар, 2022, заочна), «Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи» (Суми, 2022, заочна), «Підвищення професіоналізму фахівця засобами інноваційних педагогічних технологій» (Житомир, 2022, очна), «Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики» (Ломжа, Польща, 2023, заочна); всеукраїнських: «Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики» (Суми, 2019, заочна), «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій» (Глухів, 2021, заочна); науково-методологічних семінарах: «Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку» (Київ, 2019, очна), «Цифрові відкриті системи у розвитку інформаційно-дослідницької компетентності аспірантів і молодих учених» (Житомир, 2019, очна), «Медіаграмотність як складова інформаційно-цифрової компетентності педагога» (Київ, 2021, заочна); на засіданнях кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка (2018–2022).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, переліку умовних скорочень, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та джерел дослідження. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, обсяг основного тексту – 209 с. Бібліографія містить 249 найменувань. Структура дисертації логічно побудована і сприяє розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань.

У першому розділі «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи як проблема педагогічної теорії і практики: вітчизняний та зарубіжний досвід» йдеться про методологічні засади дослідження проблеми розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкових класів, про сутнісну характеристику базових понять дослідження, а також про аналіз світового історико-педагогічного досвіду впровадження медіаосвіти як передумову її розвитку в Україні.

За результатами аналізу науково-методичної літератури у контексті досліджуваної проблеми розглянуто теоретичні основи особливостей розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах, обґрунтовано категоріально-понятійний апарат дослідження, представлено результати історико-педагогічного аналізу проблеми становлення та розвитку медіаосвіти в закладах освіти зарубіжних країн. У контексті досліджуваної

проблеми для цілісного її розгляду застосовано сукупність методологічних підходів. Зокрема, визначено три рівні методології дослідження: філософський (системний підхід до аналізу проблеми дослідження), загальнонауковий (акмеологічний, діяльнісний підходи) та конкретно-науковий (історико-педагогічний та інформаційний підходи до проблеми дослідження); обрано такі основні принципи дослідження: історизму, об'єктивності, єдності історичного й логічного та науковості; підібрано систему методів, характерних для нашого історико-педагогічного дослідження, а саме: історико-генетичний, історико-хронологічний та історико-ретроспективний.

Охарактеризовано сутність базових понять дослідження проблеми розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи. У результаті аналізу наукової літератури виявлено, що поняття «медіаосвіта» міждисциплінарне, тому дисертантка трактує його як складову освітнього процесу та його результат, що спрямовані на формування необхідного рівня медіаграмотності, забезпечення соціальної мобільності молодого покоління в умовах сучасного інформаційного суспільства, розвиток різнобічної особистості засобами масової інформації (телебачення, кіно, Інтернет тощо).

Крім того, наведено різні підходи до визначення сутності понять «медіаграмотність», «розвиток медіаосвіти майбутніх педагогів». У межах нашого дослідження розглядаємо медіаграмотність як комплекс знань, умінь та навичок, які дають змогу свідомо сприймати, аналізувати, інтерпретувати та критично оцінювати отриману інформацію з різноманітних джерел, самостійно створювати медіаповідомлення та передавати їх в різних формах, активно взаємодіяти із суспільством за допомогою сучасних медіазасобів.

Розглянуто особливості впровадження медіаосвіти в закладах освіти різних країн світу. Підтверджено, що найбільш прогресивними зарубіжними країнами у сфері медіаосвіти є Австралія, Велика Британія, Канада, Німеччина, США, Фінляндія, Франція та ін.; форма впровадження медіаосвіти в закладах вищої освіти може варіюватися від окремого предмету/курсу до інтегрованого в навчальні предмети. Окреслені особливості формування та розвитку медіаосвіти у світовому просторі необхідні для побудови ефективної національної системи медіаосвіти.

Дослідниця розкриває історичні особливості становлення та розвитку медіаосвіти відрізняються в різних країнах австралійського, американського та європейського континентів. Еволюція медіаосвіти в цих країнах відбувалася певний період паралельно та мала подібні етапи, проте існують суттєві відмінності, пов'язані з багатьма факторами. Зокрема, це рівень використання новітніх технологій в освітньому процесі; рівень державної підтримки щодо впровадження медіаосвіти; залученість педагогів або викладачів до застосування медіаосвітніх технологій в освітній діяльності тощо.

Система медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття) розглядається у другому розділі.

Дослідниця зазначає, що розвиток інформаційних технологій суттєво впливає на життя суспільства, професійну діяльність, спричиняє зміни в масовій комунікації. Особливої уваги заслуговує реалізація медіаосвітніх програм під час підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти. Окреслено концепції реалізації медіаосвіти, її загальні принципи, завдання тощо. Подано загальну характеристику форм упровадження медіаосвіти (інтегрована, формалізована, позакласна, позашкільна). Водночас проаналізовано такі основні теорії медіаосвіти: ін'єкційна, теорія медіаосвіти як джерела «задоволення потреб» аудиторії, практична, теорія медіаосвіти як засобу формування критичного мислення, марксистська, семіотична, культурологічна та естетична. Свого часу ми обґрунтовували й додавали до цього переліку медіадидактичну теорію, оскільки саме вона обслуговує освітній процес засобами медіадидактики. Однак в рецензованій роботі про це, на жаль, не йдеться.

Розгляд проблеми розвитку медіаосвіти в освітній площині створив передумови для встановлення взаємозв'язків та співвідношення між поняттями «медіаграмотність», «медіакомпетентність», «медіакультура» та «медіаосвіта», подано характеристику медіапедагогіки як окремого напрямку педагогіки, пов'язаного з медіаосвітою загалом і професійною підготовкою майбутнього фахівця завдяки застосуванню медіазасобів зокрема. І знову наша зауваження – в цьому контексті обов'язково слід вести мову про медіадидактику.

На основі проаналізованих історіографічних, філософських та педагогічних джерел представлено періодизацію розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.).

Перший етап (1991–1999 рр.) – пострадянський (законодавчий), пов'язаний зі становленням української державності, ухваленням низки нормативно-правових актів і законів щодо проведення освітньої діяльності та розвитку інформаційного суспільства, що стало основою для формування медіаосвіти в Україні. Цей період позначений дослідженням засобів масової комунікації (преса, кіно, телебачення) як основного джерела отримання та поширення інформації, що стало основою для формування медіаосвіти в Україні. Зауважимо (і підкажемо дослідниці), що терміну «медіаосвітв» в українському інформаційно-освітньому просторі ще не було.

Другий етап (2000–2009 рр.) – інституційно-організаційний, пов'язаний зі створенням різних інституцій, організацій, що порушують питання впровадження та розвитку медіаосвіти в Україні. Зокрема, було створено Лабораторію масової комунікації та медіаосвіти під керівництвом Л. Найдьонової в Інституті соціальної і політичної психології АПН України,

Академію української преси, Інститут медіаекології у Львівському державному університеті. Розпочалися дослідження з медіаосвіти в Інституті вищої освіти НАПН України під керівництвом Г. В. Онкович, які мали свою «нішу» - медіадидактику вищої школи.

Третій етап (2010–2017 рр.) – концептуально-експериментальний прийняття важливих документів, проведення низки всеукраїнських експериментів щодо впровадження медіаосвіти в закладах освіти України, публікація підручників, методичних матеріалів, розроблення навчальних програм, проведення міжнародних конференцій тощо. На цьому етапі стало знаковим проведення щорічного круглого столу «Медіаосвітні технології в освітньому процесі» (в рамках конференції «Мова і культура»).

Четвертий етап (2018–2022 рр.) – апробаційно-стандартизаційний, пов'язаний із додаванням нової змістової лінії «Досліджуємо медіа» до «Типових освітніх програм для початкової школи», ухваленням «Концепції нової української школи», формуванням нових державних стандартів повної загальної середньої освіти, які мають медіаосвітні елементи, публікацією навчально-методичних матеріалів тощо. На цьому етапі подано характеристику навчальних планів закладів вищої освіти України в контексті впровадження елементів медіаосвіти для фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Обґрунтовано основні тенденції розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в Україні, із-поміж яких – глобалізація, інтернаціоналізація, цифровізація та інформатизація освіти як загальноновизнані світові тенденції, що спричинили поширення та впровадження основ медіаосвіти в міжнародному та українському освітньому просторі; тенденція інституалізації медіаосвіти, що зумовила створення неурядових організацій, інституцій, які впроваджують медіаграмотність на різних рівнях освіти; стандартизація медіаосвіти та законодавче її закріплення у форматі концепцій на державному рівні.

У третьому розділі «Прогностичне обґрунтування розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України» визначено та схарактеризовано провідні напрями розвитку медіаосвіти майбутніх педагогів у закладах вищої освіти.

Відповідно Концепції впровадження медіаосвіти в Україні подано опис основних принципів медіаосвіти на сучасному етапі: особистісний соціально-психологічний підхід, принцип перманентного оновлення змісту, принцип орієнтації на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, принцип пріоритету морально-етичних цінностей, принцип пошанування національних традицій, принцип патріотизму, принцип громадянської спрямованості, принцип естетичної наснаженості, принцип продуктивної мотивації.

Для виявлення рівня розвитку медіаграмотності майбутніх учителів початкової школи було визначено такі критерії: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та креативний. За результатами констатувального експерименту з'ясовано, що переважна більшість студентів має середній (конструктивний) рівень розвитку медіаграмотності. Виокремлено чинники, що перешкоджають реалізації медіаосвіти в закладах вищої освіти України. Підготовлено провідні напрями розвитку медіаосвіти в Україні: удосконалити освітньо-кваліфікаційні програми фахової підготовки за спеціальністю 013 Початкова освіта у ЗВО України завдяки обов'язковій інтеграції медіаосвіти до навчальних дисциплін або введенням окремого навчального курсу медіаосвітнього спрямування; забезпечити системність та неперервність вивчення основ медіа грамотності на всіх рівнях освіти; скоординувати діяльність Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України з окремими неурядовими організаціями; проаналізувати передовий педагогічний досвід у сфері медіаосвіти різних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія та ін.) та апробувати їх досягнення в національній системі медіаосвіти України; поступово розширити перелік спеціальностей, що вивчатимуть основи медіаосвіти під час навчання у ЗВО України тощо.

Відповідно до зазначеного було розроблено низку рекомендацій, що сприятимуть поступовому формуванню й розвитку основ медіаосвіти в майбутніх учителів початкової школи в процесі їхньої фахової підготовки в університетах України. Крім того, проаналізовано сучасні медіаосвітні онлайн-ресурси в Україні, необхідні для професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи. І тут слід наголосити про перспективи інтернет-дидактики в освітньому процесі, про роль медіасамосвіти вчителів. Тим паче, як свідчить наш досвід і багаторічні спостереження саме педагоги початкової школи ведуть перед в оволодінні новітніми освітніми технологіями.

У дисертації схарактеризовано експериментальну роботу, яку було реалізовано за послідовними етапами.

Завершується робота висновками (с. 205–209), які логічно впливають зі змісту роботи і відображають основні результати.

Актуальні напрями розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в закладах вищої освіти України потребують удосконалити освітньо-професійних програм підготовки здобувачів спеціальності 013 Початкова освіта у ЗВО України завдяки обов'язковій інтеграції медіаосвіти до навчальних дисциплін або за допомогою введення окремого навчального курсу медіаосвітнього спрямування (ми обґрунтували і ввели такий спецкурс «Професійно орієнтована медіаосвіта» в профільному медичному університеті), дослідниця слушно веде мову про необхідність забезпечити системність та неперервність вивчення медіаграмотності з метою

формування медіакомпетентності на всіх рівнях освіти, про поступове розширення переліку спеціальностей, що вивчатимуть основи медіа педагогіки під час професійної підготовки в ЗВО України.

В роботі Г. В. Марченко окреслено низку рекомендацій, що сприятимуть поступовому формуванню й розвитку основ медіаосвіти в майбутніх педагогів у процесі їхньої фахової підготовки в закладах вищої освіти. Крім того, проаналізовано сучасні медіаосвітні онлайн-ресурси в Україні, необхідні для професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи. Додатки добре ілюструють окремі позиції дослідження.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Виконане історико-педагогічне дослідження Г. В. Марченко не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.). До перспектив наукових розвідок разом із нею відносимо: розроблення змісту, форм, методів та прийомів розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи; проблеми щодо організації єдиної загальнонаціональної системи медіаосвіти в закладах освіти в умовах євроінтеграційних освітніх процесів.

Загалом дисертаційне дослідження здійснено на належному науково-теоретичному рівні. Проте варто зробити певні уточнення, зауваження, як нам здається, на перспективу, та висловити рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики. Зокрема:

1. Хотілось би почути думку дослідниці про те, як скажеться подальший розвиток інтернет-технологій і, зокрема, поява штучного інтелекту на перерозподіл ролей в освітньому процесі; до чого має бути готовий педагог як співтворець освітнього простору в Україні.

2. Дослідниця акцентує на необхідності медіаосвітнього навчання майбутніх учителів початкової школи в університетах України для їхнього професійного розвитку. І тут доцільно було б наголосити на значенні медіасамоосвіти педагогів, котрі покликані вчитися все життя.

3. Цікаво дізнатися, чому в дослідженні відсутня медіадидактична термінологія - ми радили б замінити журналістські поняття на медіадидактині й послуговуватися термінами пресодидактика, кінодидактика, радіодидиктика, інтрнет-дидактика з сучасними відгалуженнями – вікідидактика, блогодидактика, сайтодидактика тощо.

4. Ми рекомендували б дисертантці надалі звернути увагу на методи критичного аналізу з метою більш глибокого розгляду означеної проблеми.

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Рецензована робота Галини Марченко ««Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому науково обґрунтовано нові та практично цінні результати, що вирішують поставлену проблему.

Назва дисертації відповідає суті досліджуваної проблеми. Загальні висновки відображають структуру виконаного дослідження і не викликають заперечень.

Ураховуючи актуальність, новизну, важливість отриманих авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, а також значущість практичної цінності сформульованих положень і висновків, вважаємо, що дисертаційна робота на тему «Розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України (90-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.)» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р.), а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри української та латинської мов
Київського медичного університету

Г. В. Онкович

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
НАЧ. КАДРІВ
ВІДДІЛУ КАДРІВ

